

Valtioneuvoston asetus kirjastoasetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty opetusministeriön esittelystä, *muutetaan* 18 päivänä joulukuuta 1998 annetun kirjastoasetuksen (1078/1998) 4, 6 ja 7 §, sellaisena kuin niistä on 4 § asetuksessa 513/2001, seuraavasti:

4 §

Kelpoisuusvaatimukset

Kunnan kirjastolaitoksessa tulee olla kirjastolain (904/1998) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua kirjasto- ja tietopalvelualan koulutuksen saanutta henkilöstöä seuraavasti:

1) Vähintään 50 prosentilla henkilöstöstä tulee olla virkaan tai tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset kirjasto- ja informaatioalan korkeakoulutasoiset opinnot. Tällainen kelpoisuus vaaditaan myös henkilöltä, joka vastaa kunnan kirjastolaitoksen yksittäisestä tai useasta toimipaikasta.

2) Vähintään 25 prosentilla henkilöstöstä tulee olla kirjastoalan perus- tai ammattitutkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu kirjasto- ja informaatioalan opintoja vähintään 60 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa.

Kunnan kirjastolaitoksesta vastaavalta henkilöltä vaaditaan virkaan tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu kirjasto- ja informaatioalan korkeakoulutasoisia aine- tai ammattiopintoja vähintään 60 opintopistettä.

Kunnan kirjastolaitoksella tarkoitetaan tässä pykälässä kunnan, kuntayhtymän tai kahden tai useamman kunnan yhteisesti ylläpitämää kirjastokokonaisuutta.

6 §

Henkilöstöä koskevat siirtymäsäännökset

Henkilö, joka täyttää tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaiset kirjaston ammatillisen henkilökunnan kelpoisuusvaatimukset, on edelleen kelpoinen 4 §:ssä mainittuja kelpoisuusvaatimuksia edellyttäviin virkoihin tai työsuhteisiin

7 §

Opintojen suorittamista koskeva siirtymäsäännös

Henkilö, joka ennen tämän asetuksen voimaan tuloa on aloittanut opintonsa täyttääkseen tämän asetuksen voimaan tullessa voimassa olleiden säästösten mukaiset kirjaston henkilökunnan kelpoisuusvaatimukset, saavuttaa kelpoisuuden tämän asetuksen mukaisiin virkoihin ja työsuhteisiin suorittamalla opintonsa vuoden 2010 loppuun mennessä.

—

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä kuuta 200 .

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä päivänä kuuta 200

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI KIRJASTOASETUKSEN MUUTTAMISESTA**Asetuksenantovaltuus**

Kirjastolain (904/1998) 8 §:n 1 momentin mukaan kirjastolaitoksessa tulee olla riittävä määrä kirjasto- ja tietopalvelualan koulutuksen saanutta ja muuta henkilöstöä. Pykälän 2 momentin mukaan kirjaston henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

Asetuksen nykyinen sisältö

Kirjastoasetuksen (1078/1998) 4 §:ssä säädetään kunnallisten kirjastojen kirjasto- ja tietopalvelualan koulutuksen saaneen henkilöstön sekä koko kunnan kirjastolaitoksista vastaavien johtajien kelpoisuusvaatimuksista. Kirjastoasetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan kirjastolain (904/1998) 8 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöstöstä vähintään kahdelta kolmasosalta vaaditaan korkeakoulu-, opisto- tai ammatillinen perustutkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 20 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammatilliset opinnot. Heinäkuun alussa 2001 voimaan tulleella muutoksella kirjastoasetuksen 4 §:ään lisättiin maininta, jonka mukaan edellä mainitun vaatimuksen täyttää myös informaatio- ja kirjastopalvelualan ammattitutkinto.

Kunnan kirjasto- ja tietopalveluista vastaavalta henkilöltä vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu vähintään 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammatilliset opinnot.

Kirjastoalan opinnot

Kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusta annetaan yliopisto-, ammattikorkeakoulu- ja toisen asteen koulutuksen tasoilla. Lisäksi alalla voi suorittaa ammattitutkinnon.

Korkeakoulutaso:

- Yliopistot (Tampere, Oulu, Åbo Akademi). Informaatiotutkimus.
- Ammattikorkeakoulut (Turku, Seinäjoki, Oulu). Tradenomi.

Muu kuin korkeakoulutaso:

- Ammatillinen perustutkinto. Informaatio- ja kirjastopalvelujen koulutusohjelma. Merkonomi. (Helsinki, Kerava, Seinäjoki, Valkeakoski. Ajoittain myös mm. Heinola.)
- Informaatio- ja kirjastopalvelualan ammattitutkinto (Helsinki, Kerava, Seinäjoki. Ajoittain myös mm. Heinola, Valkeakoski).

Yliopistoja, ammattikorkeakouluja, toisen asteen perus- ja ammattitutkintoja koskevat säännökset ovat muuttuneet viime vuosina. Ne ovat selkeyttäneet samalla myös kirjastoalan koulutusta ja ammattikuvaa. Kirjastoala on nyt virallisesti mainittu kaikilla edellä mainituilla koulutustasoilla.

Opintopisteet ja opintoviikot eri koulutusaloilla

Nykyisiin kelpoisuutta koskeviin säädöksiin sisältyy vaatimuksia, jotka määrittellään opintoviikkoina. Opintoviikkoja ei käytetä enää opintojen laajuutta ilmoittamaan yliopistoissa eikä ammattikor-

keakouluissa. Sen sijaan toisen asteen perustutkinnoissa opintoviikkoja käytetään edelleen. Ammattitutkinnoissa ei käytetä opintoviikkoja eikä opintopisteitä.

Valtioneuvoston asetus **yliopistojen** tutkinnoista (794/2004) on tullut voimaan 1.8.2005.

Yliopisto-opintojen mitoituksen peruste on muuttunut opintoviikosta opintopisteeksi (5 §). Asetuksen 9 §:n mukaan oppiaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden perusopintojen laajuus on vähintään 25 opintopistettä ja aineopintojen laajuus yhdessä perusopintojen kanssa on vähintään 60 opintopistettä. Yliopistojen opintoviikon ja opintopisteen vastaavuutta ei ole määritelty laki- tai asetustasolla, vaan opintojen järjestämisen lähtökohtana on opintopiste. Näin ollen ei voida määrittellä yleisesti, että jokin opintoviikkomäärä vastaisi joitain opintopisteiden määriä.

Ammattikorkeakoulujen opintojen laajuudesta opintopisteinä säädetään ammattikorkeakouluista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (352/2003). Yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen keskimäärin vaadittava 1 600 tunnin työpanos vastaa 60 opintopistettä. Ammattikorkeakouluissa suoritettavia tutkintoja ovat ammattikorkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat ammattikorkeakoulun perustutkintoja.

Ammatillisten perustutkintojen opintojen laajuus ilmoitetaan sen sijaan edelleen opintoviikkoina (opetusministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista (216/2001). Ammatillinen perustutkinto on 120 opintoviikon laajuinen tutkinto.

Ammattitutkinnoista säädetään ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta annetussa opetusministeriön asetuksessa (1009/2004). Asetuksen 1 §:n mukaan ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 13 §:n 1 momentissa tarkoitetut ammat- ti- ja erikoisammattitutkinnot, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintoina, luetaan asetuksen liitteessä. Opintojen laajuudessa ei käytetä opintoviikkoja eikä opintopisteitä.

Ehdotetut muutokset

Teknisluonteiset muutokset

Kirjastoasetuksessa nro 1078/1998 ilmoitetaan kunnallisten kirjastojen henkilöstön kirjasto- ja informaatioalan opintojen laajuus opintoviikkoina. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opintojen laajuutta ei enää ilmoiteta opintoviikkoina, vaan opintopisteinä. Säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että nykyisten korkeakoulututkintojen opintoviikkoina määritellyn opintosuorituksen tilalle tulee uusien tutkintoasetusten mukainen opintosuoritus, joka ilmaistaan opintopisteinä.

Kelpoisuuden vastaaviin virkoihin säilyttävät siirtymäsäännöksen kautta edelleen ennen tämän asetuksen voimaantuloa vähintään 20 opintoviikkoa ja 35 opintoviikkoa kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammattiopintoja suorittaneet.

Sisällölliset muutokset

Tavoitteena on varmistaa kirjastopalvelujen laatua nostamalla henkilöstön koulutus- ja osaamista- soa. Tavoitteena on myös turvata kuntien palvelurakennemuutoksessa korkeakoulutetun henkilös- tön määrä lähi- ja sivukirjastoissa etenkin haja- ja syrjäseuduilla. Käytännössä kelpoisuusvaatimuk- set tulevat ajankohtaiseksi uusia työntekijöitä rekrytoidessa. Kelpoisuusvaatimukset uudistetaan tulevaisuutta varten; ei ylläpitämään nykytilannetta.

Sisällöllisten muutosten tavoitteena on parantaa kansalaisten kirjastopalvelujen laatua ja saavutettavuutta nostamalla kirjastossa työskentelevän henkilöstön ydinosaamisen tasoa. Kuntien palvelurakennemuutoksissa tavoitteena on, että alue-, lähi- ja sivukirjastoissa on riittävästi korkeakoulutettua kirjastohenkilöstöä etenkin alueilla, joissa ei ole muita tietopalveluja saatavilla. Opetusministeriön "Kirjasto-ohjelmassa 2006-2010, kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena" korostetaan korkeakoulutasoisen kirjasto- ja informaatioalan henkilöstön tarvetta myös lähikirjastoissa.

Opetusministeriön kirjastopoliittisten ohjelmien mukaan kansalaisten tiedon ja kulttuurin saavutettavuuden ensimmäinen ehto on osaava ammattihenkilöstö. Kirjastojen tulevaisuus on koulutetun alan ydinosaamisen hyvin hallitsevan henkilöstön varassa. Siitä hyötyvät kansalaisten lisäksi etenkin opetustoimi ja kuntien muut hallintokunnat. Kirjasto- ja informaatioalan ydinosaamista ei ole missään muussa kunnan laitoksessa saatavilla. Kuntien palvelu- ja rakennemuutoksessa lähtökohdana tulee olla kirjasto- ja tietopalvelujen alueellinen strateginen suunnittelu, joka turvaa riittävän henkilöstömäärän ja alan korkeakoulutetun henkilöstön riittävyyden eri toimipaikoissa.

Hyvä ammattitaito takaa laadun lisäksi myös tuottavuuden. Kirjastojen tehtävät ovat vaativia, ne monipuolistuvat ja asiakkaiden vaatimukset kasvavat. Osaava henkilöstö pystyy tuottamaan, kehittämään, hyödyntämään ja käyttämään uusia palveluja jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa, jossa eri aineistojen, palvelujen, jakelukanavien ja tekniikan kehitys on kiihtyvää. Ajantasainen lähikirjasto tuo kilpailukykyä asuinalueelle.

Muutokset henkilöstön koulutusrakenteeseen

Koulutusrakenteella tarkoitetaan tässä kirjasto- ja informaatioalan henkilöstön suhdetta muuhun henkilöstöön. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi korkeakoulutetun kirjasto- ja informaatioalan henkilöstön määrä suhteessa toisen asteen kirjasto- ja informaatioalan henkilöstöön.

Kirjastopalvelujen laatutason nostamiseksi esitetään, että korkeakoulutasoisen henkilöstön määrää ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä. Ehdotuksen mukaan kunnan kirjastolaitoksen henkilöstöstä vähintään 50 %:lla tulee olla korkeakoulutaso ja vähintään 25 %:lla toisen asteen perus- tai ammattitutkinto, johon sisältyy tai joiden lisäksi on suoritettu kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammattiotinnot. Lopulla henkilöstöstä eli 25 % kunnan kirjastolaitoksessa ei säädösten edellyttämällä kirjasto- ja informaatioalan koulutusta.

Kunnan kirjastolaitoksen koulutusrakenteen tulisi muodostua seuraavasti:

50 %:lla on vähintään korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu kirjasto- ja informaatioalan korkeakoulutasoisia opintoja vähintään 60 opintopistettä. Tällainen kelpoisuus vaaditaan myös henkilöltä, joka vastaa kunnan kirjastolaitoksen yksittäisestä tai useasta toimipaikasta.

25 %:lla on vähintään perus- tai ammattitutkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu kirjasto- ja informaatioalan opintoja vähintään 60 opintopistettä tai 35 opintoviikkoa.

Kunnan kirjastolaitoksessa voi olla 25 % muuta henkilöstöä, kuten tietotekniikkaan, tietoverkkoihin, pedagogiikkaan jne. erikoistuneita ammattihenkilöitä.

Kirjasto- ja informaatioalan henkilöstön vaatimustason kuvaukset

Kirjasto- ja informaatioalan henkilöstön koulutus

Ehdotetussa muutoksessa kirjastoasetuksen 4 §:n 1 momentissa tarkoitettulla kirjasto- ja informaatioalan opinnoilla tarkoitetaan yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa annettavaa kirjasto- ja informaatioalan koulutusta sekä toisen asteen oppilaitoksissa tai vastaavissa annettavaa kirjastoalan perus- sekä ammattitutkintoa. Koska eri koulutustasoilla käytetään erilaisia koulutusta kuvaavia nimikkeitä, asetuksessa käytetään yleisnimitystä kirjasto- ja informaatioalan aine- ja ammattiopinnot.

Korkeakoulututkinto

Kirjastoasetuksen 4 §:n 1 momentissa vaadittavalla korkeakoulututkinnolla tarkoitetaan sekä yliopistossa että ammattikorkeakoulussa suoritettavia tutkintoja (Valtioneuvoston asetus korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen muuttamisesta 16.6.2005/426). Kelpoisuuden täyttää henkilö, joka on suorittanut yliopistossa alemman tai ylemmän korkeakoulututkinnon taikka ammattikorkeakoulussa ammattikorkeakoulututkinnon, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon tai ammattikorkeakoulun jatkotutkinnon.

Opintopiste korkeakouluissa. Opintoviikko 2. asteen koulutuksessa.

Ehdotuksen mukaan kirjastoalan aine- tai ammatillisten opintojen laajuus olisi korkeakoulutasoilla opintopisteinä ilmoitettuna *vähintään 60 opintopistettä*. Yliopistotasolla tämä tarkoittaa hienoista korotusta, sillä yliopistotasolla vähintään 60 opintopisteen vaatimus on korkeampi kuin nykyinen 20 opintoviikon vähimmäisvaatimus. Vaihtoehtoinen 25 opintopistettä olisi puolestaan vähemmän kuin 20 opintoviikkoa eikä riittäisi kirjastopalvelujen ammattimaiseen osaamistasoon. Ammattikorkeakouluissa on ammattiopintojen osuus jo nykyisellään vähintään 60 opintopistettä. Tämä tarkoittaa ammattikorkeakoulussa yhden vuoden eli 1 600 tunnin ammattiopintoja.

Perustutkintotasoon ehdotetaan ammatillisten opintoviikkojen määräksi aikaisemmasta poiketen 35 opintoviikkoa, sillä kirjasto- ja tietopalvelujen ammattiopintojen määrä on nykyiselläänkin perustutkinnoissa vähintään 35-40 opintoviikkoa. Kelpoisuus ilmaistaan lisäksi opintopisteinä, koska osa työntekijöistä on saattanut hankkia ammatilliset opinnot korkeakoulussa.

Ehdotetussa uudessa muutoksessa ei määritellä koulutusjärjestelmän eri tasojen kelpoisuusvaatimuksia eritasoihin vakansseihin. Nimikekohtaisia kelpoisuusvaatimuksia ei myöskään määritellä asetuksessa. Näistä päättävät työnantajat. Vakanssin tultua avoimeksi, on hyvä tarkistaa tehtävä ja siihen vaadittava kelpoisuus. Ehdotus asettaa vähimmäisvaatimuksen sille, että henkilöstöstä 75 prosenttia tulee olla kirjasto- ja informaatioalan henkilöstöä. Muun henkilöstön 25 prosentin osuus henkilöstömäärästä ei ole velvoittava, mutta antaa mahdollisuuden palkata muuta henkilöstöä kunnan kirjastolaitokseen.

Kaikkiin tehtäviin kelpoisuusvaatimuksen täyttää myös yliopistossa suoritettu tohtorin tutkinto tai jatkotutkintoihin kuuluva lisensiaatin tutkinto.

Kelpoisuuden vastaaviin vakansseihin säilyttävät siirtymäsäännöksen kautta edelleen ennen tämän asetuksen voimaantuloa vähintään 20 opintoviikkoa ja 35 opintoviikkoa kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammattiopintoja suorittaneet.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa annettu todistus, jolla kelpoisuusvaatimukseen kuuluvaa opintosuoritusta vastaavat tiedot ja taidot osoitetaan tämän asetuksen voimaantullessa voimassa olleiden

säännösten mukaan, tuottaa edelleen kelpoisuuden sellaiseen tehtävään, johon se tuotti kelpoisuuden tämän asetuksen voimaan tullessa.

Koko kirjastolaitoksesta vastaavan johtajan kelpoisuus

Koko kirjastolaitoksesta vastaavan kirjastotoimenjohtajan kelpoisuus säilyy lähes samanlaisena. Ylemmän korkeakoulututkinnon lisäksi tai siihen sisältyvänä vaaditaan joko tiede- tai ammattikorkeakouluissa suoritettut aine- tai ammattiopinnot.

Nykyisen kirjastoasetuksen 4 §:n 2 momentti ehdotetaan muutettavaksi siten, että 35 opintoviikon laajuiset kirjasto- ja informaatioalan aineopinnot korvataan vähintään 60 opintopisteen laajuisilla opinnoilla.

Kunnan kirjasto- ja tietopalveluista vastaava johtaja vastaa koko hallinnollisen yksikön palvelujen rakenteesta ja kehittämisestä nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Vaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, kuten nykyisessäkin asetuksessa. Ylemmällä korkeakoulututkinnolla tarkoitetaan yliopistossa suoritettua ylempää korkeakoulututkintoa sekä ammattikorkeakoulussa suoritettua ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (Valtioneuvoston asetus 16.6.2005/423). Sama koskee myös kahden tai useamman kunnan yhteisen kirjastolaitoksen tai yhteisen kirjastohallinnon alaisten tai vastaavan kirjastojen kirjasto- ja tietopalveluista vastaavaa johtajaa. Tämä koskee myös tilannetta, jossa kunta tai vastaava taho ostaa johtajapalvelut toiselta kunnalta.

Kelpoisuusvaatimuksen täyttää myös yliopistotasaisen tohtorin tutkinnon tai jatkotutkintoihin kuuluvan lisensiaatin suorittanut henkilö. Ammattikorkeakoulun jatkotutkinto tuottaa saman kelpoisuuden kuin ylempi korkeakoulututkinto (Valtioneuvoston asetus korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen muuttamisesta 16.6.2005/426).

Vastaavanlaista kelpoisuutta suositellaan sovellettavaksi esim. kunnan tai vastaavan hallinnollisen yksikön aluekirjastoista vastaaviin.

Kelpoisuuden vastaaviin virkoihin säilyttävät siirtymäsäännöksen kautta edelleen ennen tämän asetuksen voimaantuloa vähintään 35 opintoviikkoa kirjasto- ja informaatioalan aine- tai ammattiopinnot ja suorittaneet.

Uusi ehdotus: Lähi- tai sivukirjastosta vastaavan kelpoisuus

Asetusehdotukseen on lisätty uutena asiana kunnan tai kuntien yhteisen tai vastaavan kirjastolaitoksen yksittäisestä toimipaikasta tai useasta toimipaikasta vastaavan kelpoisuus. Tällaisia toimipaikkoja ovat esim. lähi- ja sivukirjastot. Henkilöltä, joka vastaa kunnan kirjastolaitoksen yksittäisestä tai useasta toimipaikasta, ehdotetaan vaadittavaksi virkaan tai tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu vähintään 60 opintopisteen laajuiset kirjasto- ja informaatioalan korkeakoulutasoiset opinnot.

Asia on tullut ajankohtaiseksi esim. seutukirjastojen yleistyessä, jolloin entinen pääkirjasto toimii lähi- tai sivukirjastona ja jossa on vähennetty korkeakoulutettua henkilöstöä. Lähikirjastot ovat yhä suurempia ja palvelevat usein laajaa aluetta. Lähikirjastojen läheisyydessä kahden kilometrin kattavuussäteen sisällä saattaa asua suurempi väestömäärä kuin pääkirjaston yhteydessä. Tehtävässä edellytetään laajaa yleissivistystä, kokonaisvaltaista näkemystä kirjasto- ja tietopalvelualasta ja palveltavan asiakaskunnan tiedollisten ja kulttuuristen tarpeiden ymmärtämistä. Kunta- ja palvelura-

kenteen yhteydessä tällä pyritään turvaamaan etenkin maaseutualueiden lähikirjastojen asukkaiden palvelujen laatutaso.

Perustelut ammatillisen osaamisen vaatimustason nostamiseksi

Tausta

Kirjastojen henkilöstörakenne on vanhentunut eikä vastaa tulevaisuuden vaatimuksia. Korkeakoulutettujen vakanssien vähentäminen alkoi kuntien kirjastoissa 1990-luvulla. Kirjastonhoitajien vakansseja muutettiin kirjastovirkailijoiden vakansseiksi useimmiten säästösyistä, vaikka todellinen säästö oli hyvin pieni. Rakenne on jäänyt 1990-luvun lamavuosien säästöjen tasolle. Tilanne on muuttunut ja tulevaisuudessa tilanne muuttuu vielä enemmän.

Kehitys on ollut Suomessa päinvastainen kuin vertailumaassa Tanskassa, jossa korkeakoulutetun kirjastoalan henkilöstön määrää on lisätty ja tarvittaessa vähennetty muuta henkilöstöä. Kun virka tai tehtävä tulee avoimeksi, tulee harkita, mihin tehtäviin tarvitaan henkilöstöä tulevaisuudessa ja määritellä sen mukaisesti kelpoisuusvaatimukset noudattaen tässä esitettyä henkilöstörakennetta. Lisäksi voidaan määrätä tässä mainittujen kelpoisuusvaatimusten lisäksi muitakin vaatimuksia, esim. työkokemus- ja kielitaitovaatimuksia.

Peruspalvelujen arvioinnit 2006 ja 2007

Viime vuosina lääninhallitusten laatimat kirjastotoimen peruspalvelujen arvioinnit antavat kattavaa ja luotettavaa tietoa kuntien tilanteesta. Arviointikohteena oli vuonna 2006 *Yleisten kirjastojen henkilöstöresurssien määrän ja laadun kehitys, henkilöstörakenteen tarkoituksenmukaisuus sekä kirjastohenkilöstön osaamisen ylläpito*. Arvioinnissa ennakoitiin myös kirjastotoimen muutoksien vaikutuksia henkilöstön määrään ja rakenteeseen vuoteen 2010 mennessä. Selvityksen mukaan juuri korkeakoulutettua henkilöstöä on vähennetty huolestuttavasti kuntien kirjastoissa. Kirjastojen henkilöstömäärä ei ole kehittynyt monipuolistuvien ja erikoistuvien tehtävien edellyttämällä tavalla.

Arvioinnin perusteella lähes joka kolmannen kirjaston palvelutaso on henkilöstömäärällä mitattuna heikko, kolmanneksella se on tyydyttävä ja neljänneksellä hyvä. Kirjastojen riittämättömät henkilöstöresurssit heikentävät kansalaisten tasavertaisia mahdollisuuksia saada laadukkaita kirjastopalveluja. Alueelliset erot uhkaavat kasvaa edelleen väestökatoalueilla kirjastohenkilöstön eläköitymisen myötä.

Kirjastotoimesta vastaavan tehtäväkenttä on laajentunut ja osa-aikaisten johtajien määrä on kasvanut. Lisääntynyt kirjastotoimen organisointi kuntien välisenä yhteistyönä (johtajapalvelun osto, yhteiset kirjastolaitokset, seutukirjastot) ei ole aina taannut riittävää henkilöstöä ja henkilöstön koulutustasoa. Henkilöstön mahdollisuudet erikoistua eivät ole kehittyneet. Heikosti resursoituissa kirjastoissa kehittämistoimintaan ja asiantuntijatehtäviin ei ole henkilöstöä.

Vuonna 2007 arviointikohteena oli *Kirjastopalvelujen saatavuus, hallinnolliset muutokset ja toimipaikkaverkoston kehitys*. Hallinnollisia muutoksia on toteutettu toistaiseksi Itä-Suomessa ja jossa kirjastojen palvelutaso on alentunut korkeakoulutetun henkilöstön vähenemisen ja aukioloaikojen supistamisen takia. Etenkin kirjastoammatillisen korkeakoulutetun henkilöstön määrä lähikirjastoissa oli huolestuttavan matala. Useimmista lähikirjastoista puuttui kokonaan kirjastoammatillinen korkeakoulutettu työntekijä. Lähikirjastoissa oli Itä-Suomen läänissä kaikkiaan 67,9 henkilötyövuotta, ja näistä kirjastoammatillisia korkeakoulutettuja oli vain 12,3 henkilötyövuotta. Kirjasto-

henkilöstön määrän ja laadun kehitys ei ole vastannut tavoitteita. Itä-Suomen vastaajista 76 prosenttia piti tarpeellisimpana laatutavoitteena korkeakoulutetun kirjastoammattillisen henkilöstön osuuden määrittelyä.

Arvioinneissa on käynyt ilmi, että kirjastopalvelujen kannalta kirjastonjohtajan ostopalvelukäytännön suosiminen on huono ratkaisu, koska johtajapalvelua ostetaan liian vähän kirjaston kehittämiseen..

Suurin osa kirjastoista on huolehtinut vuosikausia koulujen kirjasto- ja tietopalveluista ilman lisäresursointia. Vaikka oppilaitoksilla ei ole omaa kirjastoa, opetustoimi osallistuu hyvin harvoin tästä aiheutuviin kustannuksiin. Kirjastotoimi osallistuu puolestaan hyvin harvoin kunnallisten tietostrategioiden ja opetustoimen opetussuunnitelmien tekemiseen. Yhteistyön tulee perustua kirjattuun sopimukseen, jossa sovitaan mm. tarvittavista henkilöstöresursseista. Kirjastojen tulee puolestaan olla aktiivisesti mukana kunnan strategioiden tekemisessä.

Raportit ovat luettavissa os.: <http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/arvioinnit/?lang=fi>.

Asian valmistelu

Asetus on valmistelu opetusministeriössä. Lausuntokierros...

Voimaantulo

Asetus ehdotetaan tulevaksi voimaan xx päivänä kuuta 20 .

Taustatietoa/ Kirsti Kekki 19.3.2008

Muutosehdotusta on valmisteltu vuodesta 2005 lukien. Valmistelu on tehty alusta alkaen kuulemalla kirjastohenkilöstön sekä alan oppilaitosten ja korkeakoulujen edustajia sekä testaamalla eri vaihtoehtoja. Tärkeää taustatietoa ovat antaneet lääninhallitusten vuosittaiset peruspalvelujen arvioinnit. Asiaa on käsitelty useissa koulutustilaisuuksissa ja kokouksissa. Kiitos kaikista kommentteista!

Opetusministeriö teki vuonna 2005 eläkekyselyn, jonka mukaan etenkin korkeakoulutettua henkilöstöä jää 2005-2013 kunnallisista kirjastoista paljon eläkkeelle. Erillisellä kyselyllä pyydettiin yleisiltä kirjastoilta vuonna 2005 kommentteja kelpoisuusvaatimuksista, kirjastoverkosta ja tulevaisuuden haasteista. Suurimpana haasteena koettiin opetustoimen kasvavat vaatimukset suhteessa olemassaoleviin resursseihin ja osaamiseen.

Kirjastohenkilöstön palautteissa on pääosin vaadittu nykyistä korkeampaa vaatimustasoa. Kunta- ja palvelurakenteen uudistusvaihe on tuonut esille tarpeen määrittellä henkilöstörakenne sekä alue-, lähi- ja sivukirjastojen henkilöstön korkeakoulutetun henkilöstön taso. Kaivataan nykyistä yksityiskohtaisempaa säätelyä turvaamaan palvelujen laatutaso etenkin maaseutualueilla.

Koulutusjärjestelmää koskeva osiossa on tehty yhteistyötä opetusministeriön säädöksiä valmistelevan henkilöstön kanssa.

Ehdotus on laadittu kuntien kirjastoille, joiden palvelualueen potentiaalinen asiakaspohja vaihtelee alle tuhannasta aina puoleen miljoonaan asiakkaaseen saakka.